

ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УСУНЕННЯ НА ДОСВІДІ США

Анотація. Розглянуто основні види шахрайств у сфері обліку та запропоновано шляхи вирішення даних проблем на прикладі досвіду США.

Аннотация. Рассмотрены основные виды мошенничества в сфере учета и предложены пути решения данных проблем на примере опыта США.

Annotation. The article describes the main types of fraud in accounting and the ways to solve these problems by using the U.S. experience are considered.

Ключові слова: шахрайство, США, Асоціація сертифікованих експертів з шахрайства (ACFE), привласнення активів, облік.

В економічній літературі питання шахрайств у сфері обліку висвітлюються в працях В. Альбрехта, Дж. Венца і Т. Вільяма [1].

Ознайомлення з літературними джерелами дозволило констатувати, що існує багато протиріч у вітчизняній нормативно-законодавчій базі обліку, така ситуація і викликає появу шахрайства у сфері обліку як навмисного, так і випадкового характеру.

Метою роботи є дослідження та систематизація основних видів шахрайств у системі обліку та аналіз основних способів їх усунення.

Сьогодні питанням боротьби з шахрайством та різного виду зловживань приділяється значна увага. Незважаючи на законодавчі та нормативні документи, шахрайство та інші види економічних злочинів стали поширеною проблемою в нашій державі, як раніше в корпоративній Америці. Зокрема, Асоціація сертифікованих експертів з шахрайства (ACFE) у своїй доповіді 2010 року щодо протидії шахрайству і зловживанням підрахувала, що американські організації втрачають 7 % від їх річного доходу через різного виду шахрайства, що на 2 % більше з 2009 роком [2].

Професійне шахрайство є значною та загрозовою проблемою. Експерти з питань шахрайства допомагають виявити його основні ознаки, установити винних осіб і відновити активи. Американські експерти з ACFE запропонували виділити три основні категорії шахрайських схем у сфері обліку: 1) незаконне привласнення активів шляхом помилкових рахунків, платіжних відомостей, шахрайства та скімінгу; 2) корупція шляхом отримання або пропонування хабара чи вимагання коштів від третіх осіб; 3) фінансова звітність, надана шляхом шахрайства, тобто "приготування звіту" із зазначеними фіктивними доходами або приховування витрат чи зобов'язань [3].

Шахрайства щодо фінансової звітності є найменш поширеними, але найдорожчими, із середнім збитком для держави в розмірі близько двох мільйонів доларів США [2].

У США найбільш популярними є шахрайства з категорії 1 – незаконне привласнення активів, такі платіжні схеми, як створення фіктивних компаній та виставлення рахунків роботодавця за неіснуючі послуги. Скімінг має місце за умов, коли працівник приймає платежі клієнта без підтверджувальних документів з продажу. Інші загальні схеми шахрайства включають крадіжки грошових коштів та матеріальних цінностей, фальсифікацію результатів інвентаризацій, витік комерційної таємниці або конфіденційної інформації про клієнтів, фальсифікації та подання звітів про витрати.

Згідно зі звітом ACFE, типова організація втрачає 5 % свого річного доходу через шахрайства у сфері обліку, що призвело до світових збитків у 2009 році, оцінених у більш ніж \$ 2,9 трлн [2].

Для боротьби з цією тенденцією і запобігання серйозним фінансовим втратам компанії та їх адвокати повинні зайняти активну позицію щодо виявлення шахрайства та покарання винних.

Шахрайство в обліку є загрозою економічній безпеці не лише підприємництва, але й держави загалом. Шахрайство деколи не розцінюють як загрозу стосовно інших видів злочинів, але професійне шахрайство небезпечне тим, що винні особи мають змогу приховати свої вчинки та їх наслідки. На відміну від більшості злочинів шахрайство зазвичай триває кілька місяців або навіть років, поки не виявлене. Незважаючи на постійний акцент на більш жорсткому внутрішньому контролі та інших заходах протидії шахрайству за останні роки, професійне шахрайство в Україні найчастіше виявляється завдяки співпраці зі співробітниками, клієнтами або постачальниками, ніж

за

допомогою контролю або перевірок. Однак важливість цих заходів не може бути недооцінена. Важливо пам'ятати застерігаючу та профілактичну роль, стримуючий ефект контролю та внутрішнього і зовнішнього аудиту, завдяки яким розкрито значну кількість схем і зменшено вплив шахрайства в організаціях. Зокрема, у дослідженнях ACFE

зазначено, що організації, які проводять аудити та внутрішній контроль, несуть менші збитки, у середньому втрати становлять \$ 70 000 у порівнянні з \$ 207 000 для тих, хто цього не зробив [2].

Пошук прихованих активів або прихованих джерел доходу може бути ключем до доказу шахрайства або відшкодування збитків. Важлива роль для проведення таких дій відводиться судовим бухгалтерам, бухгалтерам-експертам, бухгалтерам-аудиторам, які крок за кроком для виявлення прихованих шахрайськими методами коштів, активів тощо починають із всеосяжного фінансового контролю передбачуваного злочинця. Ці експерти аналізують відомі доходи і витрати, банківські операції, зміни у чистій вартості активів та інші дані для пошуку доказів для встановлення невідомих джерел доходу або прихованих активів. Судово-бухгалтерські експерти ретельно досліджують податкові декларації, банківські звіти, звіти з руху нерухомості і судових справ, страхові документи, кредитні звіти, зайнятість працівників, кредитні заявки та інші документи, що можуть навести на шахрайські схеми. Інтерв'ю з бухгалтерами суб'єкта, агентами з нерухомості, колишніми подружжями, діловими партнерами або співробітниками можуть також дати цінну фінансову інформацію.

Статистичний аналіз може забезпечити раннє попередження про шахрайство з участю сфабрикованих або змінених номерів. Відповідно до закону Бенфорда, у комплексах випадкових даних є зменшення частоти перших цифр, тобто номери, що починаються з 1, використовуються протягом 30 % часу, номери, що починаються з 2, – 18 % часу тощо. Використання таблиці або просто комп'ютерної програми допоможе аналізувати такі дані, як записи в інвентарних книгах, звітах про витрати та кредиторську заборгованість або дебіторську заборгованість, дадуть можливість шукати моделі, які порушують закон Бенфорда. Однак незвичайні схеми лише вказують на шахрайську діяльність, а доведення шахрайства вимагає набагато ширшого дослідження [2].

Досить поширеним сьогодні стає шахрайство з цінними паперами. Серед факторів, які сприяють шахрайству з цінними паперами, можна виділити: широке залучення інвесторів у цінні папери і товарні ринки, а також зростання ролі Інтернету в якості ідеального каналу для шахрайських схем. Шахрайство з цінними паперами важко розслідувати і довести. Коли постраждалі інвестори зверталися в суди щодо відшкодування збитків, для них важливе значення мають вагомі аргументи досвідчених фінансових експертів. Слід додати, що важливим у цьому питанні є роль правоохоронних органів.

Одним із ключових завдань правоохоронних органів є створення ефективної та стабільної системи підготовки фахівців, які будуть володіти технологіями розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів, зокрема отриманих завдяки шахрайським схемам в обліку.

Також із метою унеможливлення використання злочинцями доходів, отриманих шахрайським шляхом, доцільно широко застосовувати заходи своєчасного арешту активів за такими справами.

Професійне шахрайство є глобальною проблемою. Хоча деякі результати дещо відрізняються залежно від країни, більшість із тенденцій у шахрайських схемах та боротьба з ними схожі незалежно від того, де відбувся злочин.

На думку автора, для зведення до мінімуму можливості для шахрайства та зловживань у сфері обліку, підприємству необхідні: пильне та уважне керівництво; періодичне проведення незалежного аудиту; удосконалення наглядової функції органів внутрішнього контролю; своєчасне застосування відповідних заходів щодо виявлення ризиків шахрайства та належного захисту себе від шахрайства за допомогою страхування і створення резервів; подальший нагляд за діями керівництва у відповідь на висновки аудиторів або слідчих.

Таким чином, аналіз основних видів шахрайства у сфері обліку дозволив автору запропонувати загальні напрями та способи їх запобігання та подолання, що сприятиме не тільки зростанню добробуту окремого підприємства, але й держави загалом.

Наук. керівн. Лучанінова Г. С.

Література: 1. Альбрехт С. Мошенничество: Луч света на темные стороны бизнеса / Альбрехт С., Венц Дж., Уильямс Т. ; пер. с англ. – СПб. : Питер., 1995. – 400 с. 2. Association of Certified Fraud Examiners – Fraud Training & Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acfe.com/>. 3. Украинский ресурс по безопасности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kiev-security.org.ua/b/100/7.shtml>. 4. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине : Закон Украины № 996 – XIV от 16.07.99 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. 5. Податковий кодекс України: № 2755 – VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.